

รูปแบบของปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

A Model of Factors Controlling the Financial Well-being of Earners in Northeastern Thailand

อติต ทิวะสะศิริ^{1*}, นราทิพย์ ชุตินวงศ์¹, บุษยา วงษ์ชวลิตกุล², และ พิทยา ผ่อนกลาง¹
Atit Tiwasasit^{1*}, Naratip Chutivong¹, Bussaya Vongchavalitku², and Pittaya Ponklang¹

Abstract

This research examines the influence of personal factors regarding financial status, socialization, financial literacy, financial self-efficacy, and financial behavior on financial well-being and studies the causal relationship between factors that control the financial well-being of the earners. The application of two-stage sampling obtained a cluster of 506 income earners who are income earners registered in the social security registration system of the Northeastern region. The data were analyzed using structural equation modeling. The results show that financial behavior has a direct impact on financial well-being. Other indirect influential factors on financial well-being, with respective levels of significance,

¹คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ต.บ้านเกาะ อ.เมือง จ.นครราชสีมา 30000, ²หลักสูตรบริหารธุรกิจ
มหาบัณฑิต วิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานคร 10260

¹Faculty of Business Administration, Vongchavalitkul University, Bankow Sub-district, Mueang District,
Nakornratchasima Province 30000, ²Master of Business Administration Program, Southeast Bangkok
College, Bangna Sub-district, Bangna District, Bangkok 10260

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: Atit_tiw@vu.ac.th)

รับบทความวันที่ 18 มีนาคม 2563 แก้ไขวันที่ 20 กรกฎาคม 2563 รับลงตีพิมพ์วันที่ 23 กรกฎาคม 2563

include financial behavior, financial literacy, and socialization. It is further revealed that financial literacy and financial self-efficacy have a significant direct impact on financial behavior. The model of factors controlling the financial well-being of the income earners fits with the empirical data. The results suggest that financial literacy and financial self-efficacy can provide desirable financial behavior which can lead to good financial well-being. Therefore, the government and private sectors should support and promote financial literacy to help income earners to have good financial well-being. The promotion is to help to build a financial habit of saving, investing, and ensuring financial risk among the earners including channels to access the financial knowledge with ease and accuracy.

Keywords: *Financial Well-Being, Financial Behavior, Financial Literacy, Financial Self-Efficacy*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน การขัดเกลาทางสังคม ความรอบรู้ทางการเงิน การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงิน ที่มีต่อสุขภาวะทางการเงิน และหารูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยควบคุม สุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง 2 ขั้นตอน ได้กลุ่มตัวอย่างผู้มีรายได้ที่อยู่ในระบบประกันสังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จำนวน 506 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง จากการวิจัยพบว่า พฤติกรรมทางการเงินมีอิทธิพลทางตรงต่อสุขภาวะทางการเงิน ส่วนปัจจัยอื่น ๆ มีอิทธิพลทางอ้อมต่อสุขภาวะทางการเงิน โดยที่พฤติกรรมทางการเงินมีอิทธิพลต่อสุขภาวะทางการเงินมากที่สุด รองลงมา คือ ความรอบรู้ทางการเงิน และการขัดเกลาทางสังคม นอกจากนี้ ยังพบว่าความรอบรู้ทางการเงินและการรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมทางการเงินอีกด้วย และรูปแบบของปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงมีข้อเสนอแนะว่าการมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีจะทำให้มีสุขภาวะทางการเงินที่ดี และพฤติกรรมทางการเงินที่ดีมีผลมาจากความรอบรู้ทางการเงิน รวมทั้งการรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน ดังนั้น ภาครัฐและภาคเอกชนควรส่งเสริมความรอบรู้ทางด้านการเงิน เพื่อช่วยให้ผู้มีรายได้มีสุขภาวะทางการเงินที่ดี สร้างนิสัยการออมการลงทุน และการประกันความเสี่ยงทางการเงินของกลุ่มผู้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีช่องทางให้ผู้มีรายได้เข้าถึงความรู้ทางการเงินได้โดยง่ายและถูกต้อง

คำสำคัญ: *สุขภาวะทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน ความรอบรู้ทางการเงิน การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน*

บทนำ

ในอดีตประชาชนชาวไทยมีอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรมและมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายไม่ยุ่งยาก แต่หลังจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามามีบทบาทในภาคการผลิต โดยเฉพาะภาคเกษตรกรรม ผันวนกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติที่มุ่งเน้นภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ทำให้บริบทของสังคมเปลี่ยนแปลงไป การเกษตรกรรมมิได้เป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือนส่วนใหญ่อีกต่อไป (Potisita, 2012) การเปลี่ยนแปลงสังคมการเกษตรสู่สังคมอุตสาหกรรมการผลิตและการบริการทำให้วิถีชีวิตของประชาชนชาวไทยเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่เคยประกอบอาชีพการเกษตรอยู่ในภูมิลำเนาของตน ประชาชนวัยทำงานกลับไหลสู่ภาคอุตสาหกรรม ภาคการบริการ และเข้ามาทำงานในเมืองใหญ่มากขึ้น (Noonin & Phuangprayong, 2018) การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลต่อประชาชน ทำให้ต้องรู้จักการจัดการเกี่ยวกับการเงินของตนเองเพื่อให้เพียงพอกับความจำเป็น และความต้องการในการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศมีการชะลอตัว ประกอบกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น และอัตราการว่างงานซึ่งค่อนข้างทรงตัวและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (Bank of Thailand, 2017) ปัญหาทางเศรษฐกิจเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อตรงกันข้ามกับรายรับและรายจ่ายของประชาชนที่ทำงานในทุกภาคส่วน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการทางการเงินและอาจเกิดผลเสียต่อการมีสุขภาวะทางการเงินทั้งในปัจจุบันและอนาคตของผู้ที่ทำงานเพื่อหารายได้ในประเทศไทย

ปัญหาด้านการจัดการทางการเงินในระดับบุคคลของประเทศไทยนั้นมีมาอย่างยาวนาน ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงขาดความเข้าใจในการจัดการการเงินส่วนบุคคล มีการใช้จ่ายหรือก่อหนี้สินเกินตัว ขาดวินัยทางการเงิน รวมทั้งไม่มีความสามารถเพียงพอในการจัดการทางเลือกทางการเงินได้อย่างมีเหตุผลและเกิดอรรถประโยชน์สูงสุด (The Committees of The Nation Reform Steering Assembly, 2016) อีกทั้ง คนไทยโดยเฉลี่ยมีความรู้ทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ต่ำและยังไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Bank of Thailand, 2014) จากผลการสำรวจทักษะทางการเงินของไทยครั้งล่าสุดโดยธนาคารแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2559 แม้จะพบว่าประชาชนมีความรู้ทางการเงินสูงขึ้นจากการสำรวจครั้งที่ผ่านมา แต่ยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ อีกทั้ง ขาดการตั้งเป้าหมายระยะยาวและการดูแลบริหารเงินของตนเองอย่างใกล้ชิด (Bank of Thailand, 2017) นอกจากนี้ จากข้อมูลสถิติของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่ารายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในปี พ.ศ. 2562 เพิ่มขึ้นเป็น 26,946 บาทต่อเดือน จาก 26,915 บาทต่อเดือน ในช่วงเวลาเดียวกันในปี พ.ศ. 2558 แต่การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนคนจน หนี้ครัวเรือนเพื่อการอุปโภคบริโภค มีค่าเพิ่มขึ้นทำให้ความก้าวหน้าด้านรายได้ลดลง โดยในปี พ.ศ. 2562 ครัวเรือนที่มีหนี้สินมีสัดส่วน ร้อยละ 36.56 ของครัวเรือนทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 34.46 ในปี พ.ศ. 2558 (Office of the National Economic and Social Development Council, 2018) ประกอบกับการเข้าถึงแหล่งเงินกู้ยืมได้ง่ายขึ้น ทำให้คนไทยมีภาระหนี้สินส่วนบุคคลและในระดับครัวเรือนเพิ่มขึ้นแม้จะมีปริมาณการออมที่เพิ่มขึ้นก็ตาม ชี้ให้เห็นถึงปัญหาด้านพฤติกรรมทางการเงินของประชาชนชาวไทยในด้านการใช้จ่ายและการวางแผนทางการเงิน และอาจส่งผลกระทบต่อ

ถึงปัญหาด้านสุขภาวะทางการเงินในระยะยาวอีกด้วย

จากปัญหาทางเศรษฐกิจในภาพรวม ทำให้การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเงินส่วนบุคคลได้รับความสนใจจากนักวิจัยมากขึ้น และการศึกษาเกี่ยวกับสุขภาวะทางการเงินของบุคคลนั้นยังมียุ่อย่าง เช่น Brounen, Koedijk, and Pownall (2016) ได้ศึกษาพบว่า อิทธิพลของการรับรู้ความสามารถทางการเงินของตนเองและพฤติกรรมด้านการออมมีผลต่อความเพียงพอในการออมเพื่อการเกษียณอายุ และ Farrell, Fry, and Risse (2016) ได้ศึกษาพบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์และสังคม และการรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงินมีผลต่อรูปแบบการออมและการลงทุนของสตรีชาวออสเตรเลีย ส่วนในประเทศไทย Nusith, Rachapradit, Jampachisri, and Adereksombat (2014) ได้ศึกษาพบว่า พฤติกรรมการออมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณของคณาการงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชนในประเทศไทย และธนาคารแห่งประเทศไทยได้สำรวจทักษะทางการเงินของประชาชนชาวไทย พบว่าประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้และทักษะทางการเงินต่ำที่สุด (Bank of Thailand, 2017) เห็นได้ว่า ส่วนใหญ่นักวิจัยด้านการเงินส่วนบุคคลนิยมศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมและการลงทุนของบุคคลและความพึงพอใจต่อผลที่เกิดจากการออมของบุคคล ซึ่งการออมและการลงทุนนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการวางแผนการเงินส่วนบุคคล และความพึงพอใจในปริมาณเงินออมเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่แสดงถึงสุขภาวะทางการเงิน ในวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยจึงศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสุขภาวะการเงินส่วนบุคคลแบบองค์รวม โดยทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ ซึ่งประกอบด้วย ความรอบรู้ทางการเงิน การมีพฤติกรรมและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการเงิน การกำหนดเป้าหมายและการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น และเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงรูปแบบของอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางการเงินของบุคคลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาเรื่องรูปแบบของปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากผู้มีรายได้ซึ่งเป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคมตามมาตราที่ 33 ของสำนักงานประกันสังคม และการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการวิจัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งเป็นภูมิภาคที่ประชาชนมีผลคะแนนจากการสำรวจทักษะทางการเงินน้อยกว่าภูมิภาคอื่น ๆ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน ปัจจัยด้านการขัดเกลาทางสังคม ความรอบรู้ทางการเงิน การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงินที่มีผลต่อสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
2. เพื่อพัฒนาแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

กรอบแนวคิด

การวิจัยเรื่องรูปแบบของปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา บทความวิชาการ และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ

เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อสุขภาวะทางการเงินของบุคคล โดยจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลทั้งด้านการขัดเกลาทางสังคมและเศรษฐกิจมักถูกนำมาใช้เป็นสาเหตุในการศึกษาด้านพฤติกรรมทางการเงินและสุขภาวะทางการเงิน ปัจจัยด้านความรู้ทางการเงิน ปัจจัยด้านการเงินเชิงจิตวิทยา และปัจจัยพฤติกรรมทางการเงินด้านต่าง ๆ ของบุคคลถูกนำมาใช้ในการศึกษาเพื่ออธิบายถึงสุขภาวะทางการเงินของบุคคล โดยการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดนิยามตัวแปรไว้ ดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน (Personal Financial Status) หมายถึง ความแตกต่างของบุคคลเกี่ยวกับฐานะทางการเงิน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้พิจารณาจาก รายได้ ค่าใช้จ่าย และภาระหนี้สินของแต่ละบุคคลเป็นการแสดงถึงความแตกต่างของสถานะทางการเงินของแต่ละบุคคล ซึ่งพัฒนาจากแนวคิดของ Asebedo (2016)

การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) คือ การอบรมปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กที่ทำให้เกิด ทศนคติ ความรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรม ซึ่งทำให้เกิดทักษะและความเข้าใจทางการเงิน (Gutter, 2000) การขัดเกลาทางสังคมเกิดจากการได้รับความรู้จากการอบรมหรือการศึกษา การปรึกษาครอบครัว ผู้ใกล้ชิดหรือผู้มีความรู้ รวมถึงการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลหรือสื่อต่าง ๆ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) การวิจัยครั้งนี้ได้ประยุกต์จากแนวคิดของ Huston (2010) และ Xiao, Ford, and Kim (2011) โดยความรู้ทางการเงิน ประกอบด้วย ความรอบรู้เชิงปรนัย (Objective Financial Literacy) ซึ่งเป็นการวัดความรู้ทางการเงินและการนำความรู้ทางการเงินไปประยุกต์ใช้ และการวัดความรอบรู้ทางการเงินเชิงอัตนัย (Subjective Financial Literacy) ซึ่งเป็นการวัดความมั่นใจในความรู้ทางการเงินของตนเอง

การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน (Financial Self-efficacy) การวิจัยครั้งนี้ได้ประยุกต์จากแนวคิดของ Lown (2011) โดยให้ความหมายว่า เป็นการควบคุมตนเองทางการเงิน และการรับรู้ความสามารถที่แท้จริงในการจัดการทางการเงินของตนเองที่จะช่วยให้บุคคลสามารถจัดการทางการเงินในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior) คือ การกระทำของบุคคลที่ตอบสนองต่อสถานการณ์ทางการเงินในปัจจุบันและการวางแผนเพื่อรองรับสถานการณ์ในอนาคต โดยเกิดจากความรู้และความเข้าใจทางการเงิน ความเชื่อมั่นและทัศนคติที่มีต่อสถานการณ์ทางการเงินนั้น ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมทางการเงินใน 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการเงินสด ด้านการออมและลงทุน ด้านการจัดการหนี้สินส่วนบุคคล และด้านการประกันชีวิต โดยประยุกต์จากแนวคิดของ Dew and Xiao (2011)

สุขภาวะทางการเงิน (Financial Wellbeing) พัฒนาขึ้นจากแนวคิดของ Kempson, Finney, and Poppe (2017) โดยสุขภาวะทางการเงิน คือ การที่บุคคลสามารถผ่านสถานการณ์ทางการเงินในแต่ละวันไปได้ รู้สึกมั่นใจในฐานะทางการเงินทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ทำให้สามารถเลือกใช้ชีวิต

ได้อย่างมีความสุข การวัดและประเมินสุขภาวะทางการเงินของบุคคลจึงต้องวัดทั้งด้านความพึงพอใจในสถานการณ์ทางการเงินของบุคคล และความเพียงพอของจำนวนเงินที่มีสำหรับปัจจุบันและอนาคต

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมและศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำมาซึ่งการกำหนดข้อสมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงินมีอิทธิพลทางตรงต่อความรู้ทางการเงิน

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงินมีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยการขัดเกลาทางสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อความรู้ทางการเงิน

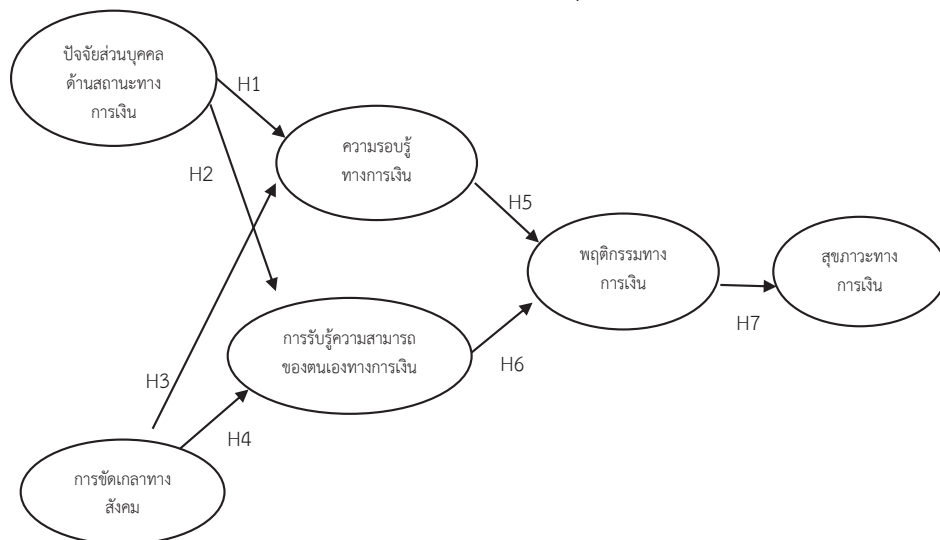
สมมติฐานที่ 4 ปัจจัยการขัดเกลาทางสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน

สมมติฐานที่ 5 ความรอบรู้ทางการเงินมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมทางการเงิน

สมมติฐานที่ 6 การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงินมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมทางการเงิน

สมมติฐานที่ 7 พฤติกรรมทางการเงินมีอิทธิพลทางตรงต่อสุขภาวะทางการเงิน

การวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดของ Kempson et al. (2017) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนากกรอบแนวคิด โดยกำหนดให้ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงินและการขัดเกลาทางสังคมเป็นตัวแปรแฝงภายนอก และความรอบรู้ทางการเงิน การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงินซึ่งเป็นแนวคิดด้านการเงินเชิงจิตวิทยา พฤติกรรมทางการเงิน และสุขภาวะทางการเงิน เป็นตัวแปรแฝงภายใน

รูปที่ 1 รูปแบบของปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้มีรายได้ซึ่งเป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคมตามมาตรา 33 (ภาคบังคับ) ของสำนักงานประกันสังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จากข้อมูล ปี พ.ศ. 2560 มีจำนวน 924,693 คน (Ministry of Labor, 2017) คณะผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 506 คน กำหนดจากเกณฑ์สำหรับการเลือกตัวอย่างในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) คือ ขนาดของตัวอย่างจะเท่ากับ 10-20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ (Schumacker & Lomax, 2010) โดยการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรที่สังเกตได้ 22 ตัวแปร จึงควรมีก่อนกลุ่มตัวอย่าง 440 คน และเพื่อให้เป็นตัวแทนที่ดีจึงได้เพิ่มกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 10-15 (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2014) รวมเป็น 506 คน ผู้วิจัยทำการสุ่มแบบสองขั้นตอน (Two-stage-sampling) โดยขั้นที่ 1 ทำการสุ่มพื้นที่โดยการสุ่มแบบอาศัยความน่าจะเป็นเพื่อเลือกพื้นที่ศึกษา 8 จังหวัด จากจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 20 จังหวัด โดยการจับฉลาก ขั้นที่ 2 เป็นการแบ่งจำนวนตัวอย่างโดยเทียบสัดส่วนจากประชากรผู้ประกันตนในระบบประกันสังคมตามมาตรา 33 (ภาคบังคับ) ของสำนักงานประกันสังคมในจังหวัดที่เป็นพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 506 ตัวอย่าง และทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้มีรายได้แยกตามจังหวัด

จังหวัด	จำนวนผู้ประกันตนทั้งหมด	ร้อยละ	จำนวนตัวอย่าง
นครราชสีมา	266,465	43.10	213
ชัยภูมิ	30,599	5.00	26
ขอนแก่น	138,404	22.40	114
สุรินทร์	41,839	6.76	35
บุรีรัมย์	46,037	7.45	38
มหาสารคาม	31,237	5.05	27
ร้อยเอ็ด	35,959	5.82	30
กาฬสินธุ์	27,312	4.42	23
รวม	617,852	100.00	506

การสร้างแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบวัดความรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 6 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบคำถามแบบเลือกตอบ ส่วนที่ 2-6 เป็นแบบสอบถามวัดตัวแปรแฝงภายในและตัวแปรแฝงภายนอก จำนวน 6 ตัวแปร คือ สถานะทางการเงินส่วนบุคคล การขัดเกลาทางสังคม ความรอบรู้ทางการเงิน การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และสุขภาวะทางการเงิน

ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน ปรับปรุงเครื่องมือมาจากแนวคิดของ Asebedo (2016) และ Kempson et al. (2017) โดยสอบถามถึงรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน และหนี้สินเฉลี่ยต่อเดือน ในช่วงปี พ.ศ. 2560-2561 แบบวัดที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมีตัวเลือก โดยเลือกคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ตัวอย่างคำถาม

ข้อ 1. ท่านมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณเดือนละเท่าใด

การขัดเกลาทางสังคม ปรับปรุงเครื่องมือมาจากแนวคิดของ Fluellen (2013) และ Xiao and Porto (2017) โดยวัดจากการได้รับการอบรมหรือการศึกษาทางด้านการเงิน การได้รับคำแนะนำหรือการปรึกษาด้านการเงินจากบุคคลต่าง ๆ และการรับข้อมูลข่าวสารทางการเงิน รูปแบบการวัดแบบคำถามเดียว มาตรวัด 5 ระดับ ตั้งแต่ “บ่อยที่สุด” จนถึง “น้อยที่สุด” มีค่าคะแนนระหว่าง 5 ถึง 1 ผู้ที่มีคะแนนสูง แสดงว่าเป็นผู้ที่ได้รับการขัดเกลาทางสังคมมาก ดังตัวอย่างคำถาม

ข้อ 1. ท่านเคยได้รับคำแนะนำปรึกษาจากบุคคลในครอบครัว เช่น พ่อแม่ คู่สมรส เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางการเงิน เช่น การกู้ยืม การลงทุน การประกันชีวิต หรือการวางแผนทางการเงิน บ่อยหรือไม่

ความรอบรู้ทางการเงิน ในการวิจัยครั้งนี้วัดความรู้จะวัดใน 2 ลักษณะ คือ ความรอบรู้ทางการเงินเชิงปรนัย (Objective Financial Literacy) และความรอบรู้ทางการเงินเชิงอัตนัย (Subjective Financial Literacy) โดยความรอบรู้ทางการเงินเชิงปรนัยเป็นการวัดความรู้ซึ่งเกิดจากความรู้และการประยุกต์ใช้ความรู้ทางการเงินใน 4 ด้าน คือ 1) ความรู้พื้นฐานทางการเงิน 2) การกู้ยืมและการจำนอง 3) การออมและลงทุน 4) การป้องกันความเสี่ยงทางการเงิน โดยใช้แบบวัดความรู้ทางการเงินทั้ง 4 ด้าน โดยพัฒนาเครื่องมือจากแนวคิดของ Huston, 2010 และ Rooij, Lusardi, and Alessie (2012) ดังตัวอย่างคำถาม

ข้อ 1. ความมั่งคั่งสุทธิของบุคคลวัดได้จากข้อใด (วัดความรู้พื้นฐานทางการเงิน)

ก. สินทรัพย์รวม ข. สินทรัพย์รวม บวกด้วย หนี้สิน ค. สินทรัพย์รวม ลบด้วย หนี้สิน

ข้อ 2. ถ้าสินทรัพย์ของคุณเพิ่มขึ้น 5,000 บาท และหนี้สินของคุณเพิ่มขึ้น 3,000 บาท ความมั่งคั่งสุทธิของคุณจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร (วัดการประยุกต์ใช้ความรู้พื้นฐานทางการเงิน)

ก. เพิ่มขึ้น 2,000 บาท ข. เพิ่มขึ้น 8,000 บาท ค. เพิ่มขึ้น 3,000 บาท

ส่วนการวัดความรอบรู้ทางการเงินเชิงอัตนัยเป็นการวัดความเชื่อมั่นในความรู้และทักษะทางการเงินที่บุคคลมี ใช้รูปแบบการวัดแบบคำถามเดียว โดยถามถึงความมั่นใจในความรู้และทักษะทางการเงินด้านต่าง ๆ ทั้ง 4 ด้าน เป็นคำถามมาตรวัด 5 ระดับ โดย 5 หมายถึง “มากที่สุด” และ 1 หมายถึง “น้อยที่สุด” ดังตัวอย่างคำถาม

ข้อ 1. จากแบบวัดความรู้พื้นฐานด้านการเงิน ท่านมีความเชื่อมั่นในความรู้พื้นฐานด้านการเงินในระดับใด

การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน ได้พัฒนาข้อคำถามจากแนวคิดของ Lowen (2011) เพื่อวัดความเชื่อมั่นในตนเองต่อความสามารถในการทำกิจกรรมด้านการเงิน เป็นคำถามมาตรวัด 5 ระดับ โดย 5 หมายถึง “มากที่สุด” และ 1 หมายถึง “น้อยที่สุด” ดังตัวอย่างคำถาม

ข้อ 1. ท่านมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถทำตามเป้าหมายทางการเงินของท่านได้ในระดับใด

ข้อ 2. ท่านมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถจ่ายคืนเงินกู้ตามเงื่อนไขสัญญาได้ในระดับใด

พฤติกรรมทางการเงิน เป็นการวัดระดับพฤติกรรมทางการเงินส่วนบุคคล 4 ด้าน คือ 1) พฤติกรรมการออมและการลงทุน 2) พฤติกรรมการบริหารเงินสด 3) พฤติกรรมการจัดการหนี้สิน และ 4) พฤติกรรมการป้องกันความเสี่ยงทางการเงิน โดยปรับปรุงจากแนวคิดของ Dew and Xiao (2011) เป็นคำถามมาตรวัด 5 ระดับ โดย 5 หมายถึง “ปฏิบัติมากที่สุด” และ 1 หมายถึง “ปฏิบัติน้อยที่สุด” ดังตัวอย่างคำถาม

ข้อ 1. ท่านเก็บออมเงินส่วนหนึ่งไว้สำหรับการเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินโดยสม่ำเสมอ

ข้อ 2. ท่านเปรียบเทียบราคาสินค้าก่อนซื้อสินค้านั้น ๆ เป็นประจำ

สุขภาวะทางการเงิน เป็นการวัดสถานะทางการเงินของผู้บริโภคและครอบครัวที่เพียงพอจะทำให้การดำเนินชีวิตมีความสุขทั้งในปัจจุบันและในอนาคต โดยพัฒนาเครื่องมือการวัดสุขภาวะทางการเงินจากแนวคิดของ Kempson et al. (2017) ซึ่งวัด 3 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ความวิตกกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเงินในปัจจุบันและอนาคต เป็นคำถามแบบมาตรวัด 5 ระดับ โดย 5 หมายถึง “เกิดขึ้นมากที่สุด” และ 1 หมายถึง “เกิดขึ้นน้อยที่สุด” ประเด็นที่ 2 ความมั่นคงทางการเงินของบุคคล เป็นคำถามแบบมาตรวัดระดับความพึงพอใจ โดย 5 หมายถึง “พึงพอใจมากที่สุด” และ 1 หมายถึง “พึงพอใจน้อยที่สุด” ประเด็นที่ 3 การเตรียมความพร้อมทางการเงินในด้านการสะสมเงินออม เป็นคำถามแบบมาตรวัด 5 ระดับ โดย 5 หมายถึง “มากที่สุด” และ 1 หมายถึง “น้อยที่สุด”

คณะผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยส่งให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมของเนื้อหา จากนั้นนำผลที่ได้ไปคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence Index: IOC) โดยข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 จากนั้นทำการทดลองเก็บข้อมูล (Try Out) จำนวน 50 ชุด โดยสอบถามจากผู้มีรายได้ในระบบประกันสังคมนอกเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) หรือความสอดคล้องภายใน ด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.71 - 0.95

ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.70 จึงถือว่ามีความเชื่อถือได้ (Wanichbancha, 2014) จึงได้นำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีรายได้ซึ่งเป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคมมาตรา 33 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการเก็บข้อมูลจาก 8 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยการสุ่มประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ ขอนแก่น สุรินทร์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และกาฬสินธุ์ โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง และส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ จำนวนแบบสอบถามที่ได้รับกลับทั้งสิ้น 506 ชุด หลังจากได้รับแบบสอบถามกลับ คณะผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลจากนั้นลงรหัสและทำการบันทึกข้อมูลตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ที่ใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลทั่วไป และปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงินโดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลระดับปัจจัยการขัดเกลาทางสังคม ความรอบรู้ด้านการเงิน การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และสุขภาวะทางการเงิน ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือในการวัดตัวแปรแฝงใช้สถิติของบาร์ทเลท (Bartlett's Test of Sphericity) หากค่าสถิติของบาร์ทเลทมีนัยสำคัญทางสถิติแสดงว่าเมทริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์และดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลกิน (Kaiser-Meyer-Olkin: KMO) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.50 - 1.00 แสดงว่าข้อมูลเหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ การตรวจสอบตัวแปรว่ามีการแจกแจงแบบปกติ (Normal Distribution) พิจารณาจากความเบ้ (Skewness) มีค่าไม่เกิน 3.00 และค่าความโด่ง (Kurtosis) มีค่าไม่เกิน 7.00 การหาทิศทางและขนาดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์รูปแบบปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินโดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient) และใช้เทคนิควิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งกำหนดให้ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน และการขัดเกลาทางสังคม เป็นตัวแปรแฝงภายนอก ปัจจัยด้านความรู้ทางการเงิน การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และสุขภาวะทางการเงิน เป็นตัวแปรแฝงภายใน และมีตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 22 ตัวแปร โดยประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีแมกซิมัมไลค์ลิฮูด (Maximum Likelihood Estimate: MLE) และตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Model Fit) และตรวจสอบความตรงของค่าพารามิเตอร์แต่ละตัวในโมเดลสมการโครงสร้าง (Wanichbancha, 2014) และทำการปรับตัวแบบ (Model Adjustment) ในกรณีที่ตัวแบบไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยทำบนพื้นฐานของทฤษฎีและงานวิจัยเป็นหลัก การดำเนินการ คือ พิจารณาจากรายงานดัชนีปรับแก้ (Modification Index: MI) โดยพิจารณาจากค่า MI สูงสุด และจะหยุดปรับตัวแบบเมื่อพบว่าค่าดัชนีตรวจสอบ

ความกลมกลืนเป็นไปตามเกณฑ์ สัดส่วนของค่าไคสแคว์ต่อองศาอิสระ ต้องไม่เกิน 3.00 CFI สูงกว่า 0.92 GFI สูงกว่า 0.95 AGFI สูงกว่า 0.90 RMR ต่ำกว่า 0.08 และ RMSEA ต่ำกว่า 0.07 (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2014)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 67.2 อายุอยู่ระหว่าง 20 - 29 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.80 แต่งงานหรือมีครอบครัวแล้ว คิดเป็นร้อยละ 48.60 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 41.60 และทำงานอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรม คิดเป็นร้อยละ 42.40

ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน (Pfs) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ รายได้เดือนละ 10,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 48.40 รายได้ครัวเรือนเดือนละ 15,001 - 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.50 รายจ่ายต่อเดือน เดือนละ 10,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 46.30 ส่วนใหญ่มีหนี้สินต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 49.60 และการขัดเกลาทางสังคม (Soc) ซึ่งประกอบด้วยระดับการขัดเกลาทางสังคมด้านการเปิดรับข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับมาก ด้านการรับรู้จากการอบรมสัมมนาหรือการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการรับคำแนะนำปรึกษาจากบุคคลอื่นอยู่ในระดับปานกลาง ระดับความรอบรู้ทางการเงิน (Flt) ซึ่งประกอบด้วย ระดับความรอบรู้ทางการเงินเชิงปรนัย (OfIt) อยู่ในระดับมาก ระดับความรอบรู้ทางการเงินเชิงอัตนัย (SfIt) อยู่ในระดับปานกลาง ระดับการรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน (Fse) โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ระดับพฤติกรรมทางการเงิน (Fbv) โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสุขภาวะทางการเงิน (Fwb) โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้จำนวน 22 ตัวแปร เมื่อพิจารณาค่าสถิติของบาร์ทเลท พบว่ามีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณาค่า KMO พบว่ามีค่า 0.89 แสดงว่าข้อมูลชุดนี้สามารถนำไปวิเคราะห์หองค์ประกอบ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสูงสุดคือ 0.72 ผู้วิจัยจึงได้ใช้เทคนิควิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์แบบจำลอง 6 ตัวแปรแฝงตามที่ได้กำหนดไว้ในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1) ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน 2) การขัดเกลาทางสังคม 3) ความรอบรู้ทางการเงิน 4) การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน 5) พฤติกรรมทางการเงิน และ 6) สุขภาวะทางการเงิน โดยผลการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลองการวัด 6 องค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าไม่สอดคล้อง โดย ค่า $\chi^2 = 660.19$ ค่า df = 164 ค่า $\chi^2/df = 4.03$ CFI = 0.93 GFI = 0.90 RMR = 0.05 RMSEA = 0.07 จึงได้ทำการปรับโมเดลตามดัชนีการปรับเปลี่ยน (MI) พบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่า

$\chi^2 = 391.53$ ค่า $df = 145$ ค่า $\chi^2/df = 2.70$ CFI = 0.96 GFI = 0.96 RMR = 0.04 RMSEA = 0.05
ดังนั้น ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดยศึกษาอิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน ปัจจัยด้านการขัดเกลาทางสังคม ความรอบรู้ทางการเงิน การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน ที่มีต่อสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงอิทธิพลรวม อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายใน

ปัจจัยสาเหตุ	ปัจจัยผล											
	Flt			Fse			Fbv			Fwb		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
1. Pfs	0.22 ***	-	0.22 ***	0.18 **	-	0.18 **	-	0.23 ***	0.23 ***	-	0.21 ***	0.21 ***
2. Soc	0.67 ***	-	0.67 ***	0.50 ***	-	0.50 ***	-	0.65 ***	0.65 ***	-	0.61 ***	0.61 ***
3. Flt	-	-	-	-	-	-	0.57 ***	-	0.57 ***	-	0.53 ***	0.53 ***
4. Fse	-	-	-	-	-	-	0.55 ***	-	0.55 ***	-	0.52 ***	0.52 ***
5. Fbv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.92 ***	-	0.92 ***
R ²	0.51			0.32			0.91			0.78		

DE: อิทธิพลทางตรง IE: อิทธิพลทางอ้อม TE: อิทธิพลรวม

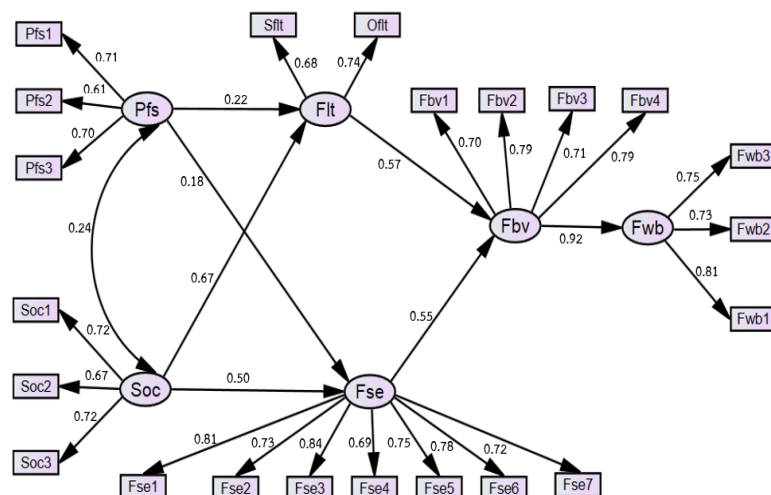
*** ระดับนัยสำคัญ 0.01, ** ระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตารางที่ 2 ตัวแปรแฝงในรูปแบบสมการโครงสร้างสามารถอธิบายความแปรปรวนของปัจจัยสุขภาวะทางการเงินได้ร้อยละ 78 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน (Pfs) มีอิทธิพลทางตรงต่อความรอบรู้ด้านการเงิน (Flt) มีสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.22 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และมีอิทธิพลทางตรงกับการรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน (Fse) มีสัมประสิทธิ์เส้นทาง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 อิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน ปัจจัยด้านการขัดเกลาทางสังคม ความรอบรู้ทางการเงิน การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน ที่มีผลต่อสุขภาวะทางการเงิน พบว่า ตัวแปรแฝงในรูปแบบสมการโครงสร้างสามารถอธิบายความแปรปรวนของปัจจัยสุขภาวะทางการเงินได้ร้อยละ 78 โดยพฤติกรรมทางการเงิน มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อสุขภาวะทางการเงิน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.92 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ส่วนปัจจัยความรอบรู้ทางการเงินมีอิทธิพลทางอ้อมต่อสุขภาวะทางการเงิน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.53 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ส่วนปัจจัยการรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงินมีอิทธิพลทางอ้อมต่อสุขภาวะทางการเงิน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.52 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงินมีอิทธิพลทางอ้อมต่อสุขภาวะทางการเงิน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.21 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 และการขัดเกลาทางสังคมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อสุขภาวะทางการเงิน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.61 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พัฒนาแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

การหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงิน ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน การขัดเกลาทางสังคม ความรอบรู้ทางการเงิน การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน โดยใช้การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้พัฒนาแบบจำลองขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และเมื่อทำการทดสอบความกลมกลืนของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ค่า $\chi^2 = 830.89$ ค่า $df = 175$ ค่า $\chi^2/df = 4.76$ CFI = 0.90 GFI = 0.86 AGFI = 0.81 RMR = 0.05 RMSEA = 0.09 ปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงได้ทำการปรับโมเดลตามดัชนีการปรับเปลี่ยน (MI) โดยผู้วิจัยได้กำหนดเส้นทางความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน การขัดเกลาทางสังคม ซึ่งเป็นตัวแปรแฝงภายนอก โดยมีความเป็นไปได้ทางทฤษฎี สำหรับการวิจัยเกี่ยวกับการเงินส่วนบุคคลนั้นนิยมนำปัจจัยส่วนบุคคลทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ (Social and Economic Factors) เป็นตัวแปรต้น (Consumer Financial Protection Bureau, 2015; Kempson & Poppe, 2018) แต่เนื่องจากตัวแปรดังกล่าวมีตัวแปรสังเกตได้จำนวนมาก จึงมีนักวิจัยได้ทำการจัดกลุ่มตัวแปรดังกล่าว ซึ่งมักจะถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจและข้อมูลด้านสังคม (Sabri, 2011; Nusith et al., 2014) หลังจากการปรับแบบจำลอง พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่า $\chi^2 = 184.65$ ค่า $df = 138$ ค่า $\chi^2/df = 1.34$ CFI = 0.99 GFI = 0.97 AGFI = 0.94 RMR = 0.03 RMSEA = 0.03 โดยโมเดลที่พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมสามารถอธิบายถึงสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ร้อยละ 78 ($R^2 = 0.78$) ซึ่งได้แสดงเส้นทางความสัมพันธ์ของรูปแบบสมการโครงสร้าง ดังรูปที่ 2

Pfs: ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน, Soc: การขัดเกลาทางสังคม, Flt: ความรอบรู้ทางการเงิน, Fse: การรับรู้ความสามารถทางการเงิน, Fbv: พฤติกรรมทางการเงิน, Fwb: สุขภาวะทางการเงิน, Eco1: ระดับรายได้ต่อเดือนของบุคคล, Eco2: ระดับหนี้สินต่อเดือนของบุคคล, Eco3: ระดับค่าใช้จ่ายของบุคคล, Soc1: การได้รับความรู้ด้านการเงิน, Soc2: การปรึกษาปัญหาด้านการเงิน Soc3: การเปิดรับข่าวสารด้านการเงิน, Sflt: ความรอบรู้ทางการเงินเชิงอัตนัย, Ofit: ความรอบรู้ทางการเงินเชิงปรนัย, Fse1: รับรู้ว่าจะทำให้บรรลุเป้าหมายทางการเงิน, Fse2: รับรู้ว่าจะเคร่งครัดในแผนทางการเงิน, Fse3: รับรู้ว่าจะแก้ปัญหาทางการเงินได้, Fse4: รับรู้ว่าจะจ่ายชำระหนี้สิน, Fse5: รับรู้ว่าจะแก้ปัญหาชีวิตได้, Fse6: รับรู้ว่าจะแก้ปัญหาด้านการลงทุนได้, Fse7: รับรู้ว่าจะสร้างรายได้เพิ่มเติมได้, Fbv1: พฤติกรรมทางการเงินด้านการออมและการลงทุน, Fbv2: พฤติกรรมทางการเงินด้านการป้องกันความเสี่ยง, Fbv3: พฤติกรรมทางการเงินด้านการจัดการเงินสด, Fbv4: พฤติกรรมทางการเงินด้านการจัดการหนี้สิน, Fwb1: ความวิตกกังวลทางการเงิน, Fwb2: ความมั่นคงทางการเงิน, Fwb3: การเตรียมพร้อมทางการเงิน

รูปที่ 2 รูปแบบปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

จากรูปที่ 2 อธิบายได้ว่า ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของตัวแปรแฝง พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานของพฤติกรรมทางการเงินส่งไปยังสุขภาวะทางการเงิน มีค่าสูงที่สุด 0.92 รองลงมา คือ ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของการขัดเกลาทางสังคมด้านการเงินส่งไปยังความรอบรู้ทางการเงิน 0.67 และค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของความรอบรู้ทางการเงินส่งไปยังพฤติกรรมทางการเงิน 0.57 ส่วนค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของตัวแปรแฝงที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงินส่งไปยังการรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน 0.18 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์เส้นทางของตัวแปรสังเกตได้ พบว่ามีค่าเป็นบวกทั้งหมด ตั้งแต่ 0.61 ถึง 0.84 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกตัว โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมากที่สุด คือ องค์ประกอบด้านการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Fse) ได้แก่ การรับรู้ว่าจะแก้ปัญหาทางการเงินได้ (Fse3) มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.84 ส่วนตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางน้อยที่สุด คือ องค์ประกอบด้านปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน (Pfs) ได้แก่ ระดับหนี้สินต่อเดือนของบุคคล (Pfs2) มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ 0.61 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า

องค์ประกอบปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน (Pfs) ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมากที่สุด คือ ระดับรายได้ต่อเดือนของบุคคล 0.71 และน้อยที่สุด คือ ระดับหนี้สินต่อเดือนของบุคคล 0.61 ตามลำดับ องค์ประกอบการขัดเกลาทางสังคม (Soc) ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมากที่สุด คือ การได้รับความรู้ด้านการเงิน และการเปิดรับข่าวสารด้านการเงิน 0.72 และน้อยที่สุด คือ การปรึกษาปัญหาด้านการเงิน 0.67 องค์ประกอบด้านความรู้ทางการเงิน (Flt) ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมากที่สุด คือ ความรอบรู้ทางการเงินเชิงปรนัย 0.74 น้อยที่สุด คือ ความรอบรู้ทางการเงินเชิงอัตนัย 0.68 องค์ประกอบด้านการรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน (Fse) ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมากที่สุด คือ รับรู้ว่าจะแก้ปัญหาทางการเงินได้โดยง่ายเมื่อเกิดภาวะวิกฤติ 0.84 และน้อยที่สุด คือ รับรู้ว่าจะสามารถจ่ายชำระหนี้สินที่เกิดขึ้นได้ 0.69 องค์ประกอบด้านพฤติกรรมทางการเงิน (Fbv) ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมากที่สุด คือ พฤติกรรมทางการเงินด้านการป้องกันความเสี่ยง และพฤติกรรมทางการเงินด้านการจัดการหนี้สิน 0.79 และน้อยที่สุด คือ พฤติกรรมทางการเงินด้านการออมและการลงทุน 0.70 องค์ประกอบด้านสุขภาวะทางการเงิน (Fwb) ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานมากที่สุด คือ ความวิตกกังวลทางการเงิน 0.81 และน้อยที่สุด คือ ความมั่นคงทางด้านการเงิน 0.73

อภิปรายผล

1. การวิจัยครั้งนี้กำหนดให้ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน และการขัดเกลาทางสังคมเป็นตัวแปรแฝงภายนอก ความรอบรู้ทางการเงิน การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และสุขภาวะทางการเงินเป็นตัวแปรแฝงภายใน พฤติกรรมทางการเงินมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อสุขภาวะทางการเงิน และพบว่าปัจจัยอื่น ๆ มีอิทธิพลทางอ้อมในเชิงบวกต่อสุขภาวะทางการเงินโดยส่งผ่านปัจจัยพฤติกรรมทางการเงิน สามารถเรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง ดังนี้ การขัดเกลาทางสังคม ความรอบรู้ทางการเงิน การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน และปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานะทางการเงิน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า พฤติกรรมทางการเงินเป็นปัจจัยที่สำคัญซึ่งส่งผลต่อสุขภาวะทางการเงิน โดย Kempson et al. (2017) ได้กล่าวว่าบุคคลที่มีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีจะมีความวิตกกังวลทางการเงินน้อยกว่า และมีสุขภาวะทางการเงินที่ดีกว่าบุคคลที่มีพฤติกรรมทางการเงินที่ไม่ดี Xiao, Chen, and Chen (2013) ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลของความรอบรู้ทางการเงิน การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงินต่อสุขภาวะทางการเงิน และพบว่าความรอบรู้ทางการเงิน และการรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงินไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อสุขภาวะทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และอธิบายไว้ว่า แม้บุคคลมีความรอบรู้ทางด้านเงินก็อาจจะไม่ใช่ว่าจะเป็นสิ่งยืนยันได้ว่าบุคคลนั้นจะมีสุขภาวะทางการเงินที่ดี เนื่องจากการที่บุคคลมีความรู้แต่ไม่ได้ปฏิบัติอย่างถูกต้องก็อาจจะมีความสุขภาวะทางการเงินที่น้อยกว่า ในขณะที่บุคคลที่มีความรอบรู้ทางการเงินที่ต่ำกว่าแต่เป็นผู้มีวินัยในการใช้จ่ายเงิน มีการเก็บสะสมสินทรัพย์อย่างเหมาะสมก็อาจมีสุขภาวะทางการเงินที่ดีกว่าบุคคลที่มีระดับความรู้ทางการเงินที่สูงกว่าก็เป็นได้

การวิจัยครั้งนี้มีผลการวิจัยที่สอดคล้องกับ Xiao et al. (2013); Farrell et al. (2016) และ Kempson et al. (2017) ซึ่งพบว่าความรอบรู้ทางการเงินและการรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงินมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรมทางการเงิน และจากการศึกษาของ Xiao et al. (2013) และ Kempson et al. (2017) พบว่า พฤติกรรมทางการเงินมีอิทธิพลต่อสุขภาวะทางการเงินของบุคคล

2. ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของรูปแบบปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินของผู้มีรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับ Nusith et al. (2014) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของปัจจัยอธิบายความพอเพียงทางการเงินหลังเกษียณของผู้มีรายได้ในประเทศไทย โดยกำหนดให้ปัจจัยส่วนบุคคล และการขัดเกลาทางสังคม เป็นตัวแปรแฝงภายนอก ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงินด้านการออม และความเพียงพอของเงินออมเพื่อการเกษียณ เป็นตัวแปรแฝงภายใน ซึ่งพบว่ามีความสอดคล้องกลมกลืนของรูปแบบปัจจัยอธิบายความพอเพียงของเงินออมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยพฤติกรรมทางการเงินเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำให้ผู้มีรายได้อายุมีสุขภาวะทางการเงินที่ดี แม้ว่าในการวิจัยครั้งนี้จะกำหนดรูปแบบของปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงิน โดยมีเพียงปัจจัยพฤติกรรมทางการเงินที่มีอิทธิพลทางตรงต่อสุขภาวะทางการเงิน แต่จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ พบว่า ปัจจัยด้านความรอบรู้ทางการเงิน การรับรู้ความสามารถของตนเองทางการเงิน การขัดเกลาทางสังคม มีอิทธิพลทางอ้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อสุขภาวะทางการเงินโดยส่งผ่านปัจจัยพฤติกรรมทางการเงิน ซึ่งอธิบายได้ว่าการที่ผู้มีรายได้อายุมีสถานะทางการเงินที่ดี เช่น มีรายได้เพียงพอหรือสูงกว่ารายจ่าย และได้รับการขัดเกลาทางสังคมด้านการเงินที่ดีโดยอาจได้รับการอบรมหรือมีการหาความรู้ทางการเงินอย่างสม่ำเสมอ ย่อมทำให้บุคคลนั้นเป็นผู้มีความรู้ทักษะ และความมั่นใจในความรู้ทางการเงิน อีกทั้งมีความเชื่อมั่นในการแก้ปัญหาทางการเงินและสามารถที่จะจัดการปัญหาได้ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมทางการเงินที่ดี ทั้งด้านการใช้จ่าย การออม การจัดการหนี้สินและการป้องกันความเสี่ยงทางการเงิน และนำไปสู่การเป็นผู้ที่มีความมั่นคงและมีอิสระทางการเงินทั้งในชีวิตปัจจุบันและในอนาคตซึ่งหมายถึงการมีสุขภาวะทางการเงินที่ดีนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

การส่งเสริมให้เกิดสุขภาวะทางการเงินจำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้มีรายได้อายุมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีทั้งด้านการออมการลงทุน การชำระหนี้สิน การป้องกันความเสี่ยงทางการเงิน และการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานของรัฐ สถานประกอบการ สถาบันการเงิน และผู้มีรายได้อายุต้องให้ความสำคัญกับการมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดี

1. ภาครัฐควรมีมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเงินที่ดี ทั้งด้านการออมและการลงทุน การประกันความเสี่ยงทางการเงินให้กับผู้มีรายได้อายุ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดให้การเสริมสร้างพฤติกรรมทางการเงินที่ดีเป็นนโยบายที่สำคัญ เช่น การให้ความรู้ด้านการเงินผ่านหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้องกับผู้มีรายได้อาจให้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดี การส่งเสริมให้มีการออมและการลงทุน การประกันความเสี่ยงทางการเงินของกลุ่มผู้มีรายได้อื่นๆ และให้มีช่องทางให้ผู้มีรายได้อื่นๆ เข้าถึงความรู้ทางการเงินได้โดยง่าย

2. สถาบันการเงินควรออกแบบผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ตอบสนองความต้องการให้กับผู้มีรายได้อื่นๆ ให้มีความหลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกในการออม การลงทุน และการประกันความเสี่ยงให้กับผู้มีรายได้อื่นๆ นอกจากนี้ การพัฒนาช่องทางให้ผู้มีรายได้อื่นๆ เข้าถึงบริการด้านการเงินต่าง ๆ ให้สะดวกขึ้นก็มีส่วนต่อการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเงินที่ดีเช่นกัน

3. สถานประกอบการควรมีนโยบายการให้ความรู้ด้านการเงินส่วนบุคคลให้กับพนักงานเพื่อให้เกิดพฤติกรรมทางการเงินที่ดี โดยอาจร่วมมือกับสถาบันการเงินหรือสถาบันการศึกษาเพื่อนำไปสู่การมีสุขภาวะทางการเงินที่ดีของพนักงาน

4. ผู้มีรายได้อื่นๆ ควรหาความรู้เกี่ยวกับการเงินส่วนบุคคลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเองซึ่งทำได้โดยการหาข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง หรือการปรึกษาผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ ควรฝึกตนเองและผู้ใกล้ชิดให้เป็นผู้มีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีทั้งในด้านการออมและการลงทุน ด้านการใช้จ่าย ด้านการจัดการหนี้สิน และด้านการป้องกันความเสี่ยงทางการเงิน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. นักวิจัย นักวิชาการ สามารถนำผลการวิจัยที่ค้นพบไปพัฒนารูปแบบเพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินในบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ได้ เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยทำงานตอนต้น กลุ่มผู้ใกล้เกษียณอายุ เป็นต้น

2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการใช้ข้อมูลแบบภาคตัดขวาง (Cross Sectional Data) ในการวิจัยหากสามารถศึกษาข้อมูลแบบภาคตัดขวางทางยาว (Longitudinal Data) จะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของบุคคลเกี่ยวกับสุขภาวะทางการเงินเมื่อช่วงเวลาเปลี่ยนไป และอธิบายถึงอิทธิพลของปัจจัยควบคุมสุขภาวะทางการเงินได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Asebedo, S. (2016). *Financial self-efficacy beliefs and the saving behavior of older pre-retirees* (Doctoral dissertation). Kansas State University, Manhattan, Kansas.
- Bank of Thailand. (2014). *Thailand financial literacy survey 2013 report*. Retrieved from <http://www.1213.or.th> [in Thai]
- Bank of Thailand. (2017). *Thailand economics report 2017*. Retrieved from <https://www.bot.or.th> [in Thai]
- Brounen, D., Koedijk, E. K., & Pownall, R. (2016). Household financial planning and savings behavior. *Journal of International Money and Finance*, 69(1), 95-107.
- Consumer Financial Protection Bureau. (2015). *Financial well-being: The goal of financial education*. Washington D.C.: CFPB.

- Dew, J., & Xiao, J. J. (2011). The financial management behavior scale: Development and validation. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 22(1), 43-59.
- Farrell, L., Fry, R. L., & Risse, L. (2016). The significance of financial self-efficacy in explaining women's personal finance behavior. *Journal of Economic Psychology*, 59(1), 85-99.
- Fluellen, V. M. (2013). *Exploring the relationship between financial behaviors and financial well-being of African American college students at one historically black institution* (Doctoral dissertation). Iowa State University, Ames, Iowa.
- Gutter, M. S. (2000). Human wealth and financial asset ownership. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 11(2), 9-19.
- Hair, J. F., Black, C. W., Babin, J. B., & Anderson E. R. (2014). *Multivariate data analysis: A global perspective* (7th ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Huston, S. J. (2010). Measuring financial literacy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316.
- Kempson, E., Finney, A., & Poppe, C. (2017). *Financial well-being a conceptual model and preliminary analysis* (Research report). Norway: Oslo and Akershus University.
- Kempson, E., & Poppe, C. (2018). *Understanding financial well-being and capability a revised model and comprehensive analysis* (Research report). Norway: Oslo and Akershus University.
- Lown, J. (2011). Development and validation of a financial self-efficacy scale. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 22(2), 54-63.
- Ministry of Labor. (2017). *Basic data of labor in northeast Thailand 2017*. Retrieved from https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/lmine_th/513857130f592b701ece4ad079a2c4.pdf [in Thai]
- Noonin, S., & Phuangprayong, K. (2018). Factors affecting lifestyle of young generation in Thai rural society. *Journal of Social Development*, 44(2), 34-64. [in Thai]
- Nusith, A., Rachapradit, P., Jampachisri, K., & Adereksombat, K. (2014). Factors explaining retirement saving adequacy for employees in Thailand. *Journal of Business Administration*, 37(114), 39-52. [in Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2018). *Thailand population income-expenses statistic 1987-2017*. Retrieved from <http://social.nesdb.go.th/social/Default.aspx?tabid=131> [in Thai]
- Potisita, C. (2012). Thai countryside in a capitalist way. *The Journal of the Royal Institute of Thailand*, 37(4), 163-185. [in Thai]
- Rooij, M. C., Lusardi, A., & Alessie, R. J., (2012). Financial literacy, retirement planning and household wealth. *Economic Journal*, 122(560), 449-478.

- Sabri, M. S. (2011). *Pathways to financial success: Determinants of financial literacy and financial well-being among young adults* (Doctoral dissertation). Iowa State University, Ames, Iowa.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginners guide to structural equation modeling: SEM*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- The Committees of the Nation Reform Steering Assembly. (2016). *The reform of the fundamental knowledge on finance for Thai people*. Retrieved from http://library2.parliament.go.th/giventake/content_nrsa2558/d100359-01.pdf [in Thai]
- Wanichbancha, K. (2014). *Structural Equation Modeling (SEM) with AMOS* (2nd ed.). Bangkok: Samlada. [in Thai]
- Xiao, J. J., Chen, C., & Chen, F. (2013). Consumer financial capability and financial satisfaction. *Social Indicator Research*, 118(1), 415-432.
- Xiao, J. J., Ford M. W., & Kim, J. (2011). Consumer financial behavior: An interdisciplinary review of selected theories and research. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 39(4), 399-414.
- Xiao, J. J., & Porto, N. (2017). Financial education and financial satisfaction: Financial literacy, behavior and capability as mediators. *International Journal of Bank Marketing*, 35(5), 805-817.